

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОПЕЛЬНЮК ТАРАС ВІКТОРОВИЧ

УДК 343.81

**КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ,
ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ПЕРСОНАЛОМ КОЛОНІЙ
У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Запоріжжя – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, м. Луцьк.

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор
КОЛЬ Олександр Григорович,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк,
професор кафедри політології, управління
та державної безпеки.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
ДЖУЖА Олександр Миколайович,
Національна академія внутрішніх справ,
головний науковий співробітник
відділу організації наукової діяльності
та захисту прав інтелектуальної власності;

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
КОПОТУН Ігор Миколайович,
ПАТ «Київ-Дніпровське міжгалузеве підприємство
промислового залізничного транспорту»,
начальник департаменту контролю та аудиту.

Захист відбудеться «27» вересня 2021 р. о 17⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.07 Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «25» серпня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Гороховська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Як свідчить практика, щорічно у сфері виконання покарань України вчиняються кримінальні правопорушення з боку персоналу колоній, кількість яких в останній період (2017–2021 рр.) постійно зростає та набуває загрозливих форм для забезпечення правопорядку в місцях позбавлення волі. Цей висновок підтверджено й на нормативно-правовому рівні, зокрема в Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України, схваленої у 2017 р. Кабінетом Міністрів України, із цього приводу зазначено, що однією з проблем, яка впливає на ефективність виконання завдань, покладених на ДКВС України, є вчинення персоналом органів та установ виконання покарань корупційних і кримінальних правопорушень у вказаній сфері суспільних відносин. Так, у часи функціонування системи ДДУПВП як центрального органу виконавчої влади (1999–2010 рр.) щорічно персоналом колоній вчинялось від 14 до 57 кримінальних правопорушень. У 2011–2016 рр. відбулось різке зростання кількості кримінальних та корупційних правопорушень, що вчинялись персоналом виправних колоній (їх кількість щорічно становила до 100 і більше випадків, при тому, що число засуджених з 1999–2010 рр. зменшилось на 30%). Кардинально не змінилися кількісно-якісні показники злочинності, суб'єктом якої був персонал ДКВС України, і в наступні роки (2017 р. – 99 кримінальних правопорушень; 2018 р. – 84; 2019 р. – 76; 2020 р. – 83). І це при тому, що кількість осіб, які відбували покарання у виді позбавлення волі, скоротились порівняно з 2016 р. на 25%. Такі самі тенденції збереглися і щодо вчинених персоналом органів та установ виконання покарань корупційних правопорушень (2017 р. – 8 випадків; 2018 р. – 22; 2019 р. – 20; 2020 р. – 13)¹.

Усе це свідчить про неналежний рівень та ефективність запобіжної діяльності у сфері виконання покарань України, про наявність у сучасних умовах складної прикладної проблеми, що потребує вирішення з більш активним використанням наукового потенціалу. Саме ці обставини й зумовили актуальність цієї наукової розробки та її теоретичне й практичне значення.

Це дослідження ґрунтується на наукових здобутках учених радянського періоду, зокрема: Г. А. Аванесова, П. П. Андрушка, Ю. М. Антоняка, З. А. Астемірова, Л. В. Багрій-Шахматова, М. І. Бажанова, В. М. Бризгалова, Р. Р. Галіакберова, М. М. Гернета, Е. А. Говорухіна, А. І. Гурова, І. М. Даньшина, С. І. Дементьєва, В. К. Дуюнова, М. П. Журавльова, К. Є. Ігнашева, І. І. Карпеця, А. І. Каратьєва, Г. О. Крігера, С. І. Курганова, В. Г. Лихолоба, М. Ф. Лучинського, О. О. Малиновського, М. П. Мелентьєва, Ю. А. Мінакова, Г. М. Мінковського, А. А. Міхліна, А. А. Наташева, І. С. Ноя, П. П. Осіпова, М. І. Паше-Озерського, І. М. Перова, Г. І. Рагуліна, І. І. Рагімова, А. Л. Ременсона, А. Ф. Сизого, М. О. Стручкова, Ф. Р. Сундурова, Д. Є. Тихомірова, Ю. М. Ткачевського,

¹ Статистичні дані Державної кримінально-виконавчої служби України.

Г. О. Туманова, В. С. Утєвського, П. А. Федялова, В. Д. Філімонова, Ю. А. Фролова, З. І. Читої, М. Д. Шаргороського, Є. Г. Ширвіндта, І. В. Шмарова, В. Є. Южананатаін.

Окремі елементи правового механізму запобігання кримінальним правопорушенням і корупції викладені, крім цього, у наукових працях таких сучасних учених, як: К. А. Автухов, В. А. Бадира, О. М. Бандурка, Є. Ю. Бараш, І. Г. Богатирьов, В. І. Борисов, В. В. Василевич, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, О. А. Гритенко, О. М. Джу́жа, О. О. Житний, А. П. Закалюк, В. В. Коваленко, І. О. Колб, О. Г. Колб, І. М. Копотун, В. Я. Конопельський, С. Ю. Лукашевич, В. О. Меркулова, М. С. Пузирьов, Г. О. Радов, О. В. Романенко, М. В. Романов, В. М. Синьов, А. М. Савченко, А. Х. Степанюк, В. М. Трубников, С. Я. Фаренюк, І. С. Яковець таін.

На монографічному рівні ця проблематика була предметом дослідження окремих науковців, зокрема: О. А. Мартиненка «Злочини серед працівників ОВС України: їх детермінація та попередження», який проаналізував цей вид злочинності, що мала місцев 1991–2006 рр.; Ю. О. Новосада «Оперативно-розшукові заходи запобігання злочинам і правопорушенням, що вчиняються персоналом виправних колоній», який охопив вивченням 1991–2010 рр.; В. В. Лопохи «Запобігання злочинам, що вчиняються персоналом виправних колоній України», який розглянув зазначені протиправні діяння, що були зареєстровані у 1991–2015 рр.; Я. О. Ліховіцького «Кримінологічні засади запобігання злочинам, що вчиняються персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України», який дослідив це суспільно небезпечне явище, що мало місце у сфері виконання покарань упродовж 1991–2017 рр., таін.

Проте, у сучасних умовах функціонування сфери виконання покарань України та проведення в ній реформ, що започатковані в Концепції 2017 р., комплексних наукових досліджень цієї проблематики на монографічному рівні не здійснювалось, що й стало вирішальним у виборі теми цієї дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до вимог Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 25.08.2015 № 501/2015); Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр. (Указ Президента України від 20.05.2015 № 266/2015); Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи (розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 654-р), а також відповідних Планів дій Кабінету Міністрів України щодо їх реалізації.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Волинського національного університету імені Лесі Українки 27.11.2014 (протокол № 4) та уточнена 22.02.2018 (протокол №2).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є розробка наукового обґрунтованих заходів, спрямованих на вдосконалення доктринальних, нормативно-правових і прикладних засад запобігання кримінальним правопорушенням, які вчиняються у сфері виконання покарань України персоналом колоній.

Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

- визначити стан дослідження в науці проблем, що стосуються змісту кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень, які вчиняються персоналом колоній у сфері виконання покарань України;
- з'ясувати зміст поняття «персонал колоній як об'єкт запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань»;
- визначити роль міжнародно-правових актів та позитивної зарубіжної практики в правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням з боку персоналу колоній в Україні;
- розкрити сучасні теоретичні підходи до змісту поняття кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень, що вчиняються персоналом колоній;
- оцінити кількісно-якісні показники кримінальних правопорушень, які вчиняються персоналом колоній України;
- з'ясувати сучасні причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень персоналом колоній;
- визначити найбільш характерні риси особи з числа персоналу колоній, яка вчиняє кримінальні правопорушення у сфері виконання покарань України;
- з'ясувати зміст сучасної пенітенціарної політики України та рівень відображення в ній загальносоціального запобігання кримінальним правопорушенням з боку персоналу колоній;
- визначити особливості реалізації на практиці спеціально-кримінологічних заходів запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються персоналом колоній;
- розкрити зміст індивідуального запобігання кримінальним правопорушенням з боку персоналу колоній;
- розробити науково обґрунтовані заходи вдосконалення правового механізму запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються персоналом колоній у сфері виконання покарань України.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у зв'язку із запобіганням кримінальним правопорушенням, які вчиняються персоналом колоній у сфері виконання покарань України.

Предмет дослідження – кримінологічна характеристика злочинів, що вчиняються персоналом колоній у сфері виконання покарань.

Методи дослідження. Методи дослідження репрезентовано системою загальнонаукових і спеціально-наукових методів, які обрано відповідно до теми цієї наукової розробки. Методологічну основу дисертації становить *діалектичний метод*, за допомогою якого здійснено оцінювання сучасного стану запобігання кримінальним правопорушенням, які вчиняються персоналом колоній (усі розділи дисертації). У свою чергу, *формально-логічний* та *догматичний методи* застосовано для з'ясування змісту поняття «персонал колоній як об'єкт запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань» (підрозділ 1.2); *історико-правовий* – для визначення стану дослідження в науці проблем, що стосуються змісту кримінологічної характеристики цих

правопорушень (підрозділ 1.1); *порівняльно-правовий метод* – для вивчення позитивної зарубіжної практики з означених питань (Норвегія, Швейцарія, ФРН, Франція, Королівство Нідерланди, США, Іспанія, Аргентина, Республіка Білорусь тощо) (підрозділ 1.3); *сходження від абстрактного до конкретного* – для визначення змісту сучасної пенітенціарної політики України та рівня відображення в ній загальносоціального запобігання кримінальним правопорушенням (підрозділ 3.3); *системного аналізу* – для з'ясування сучасних підходів до поняття кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень (підрозділ 2.1); *системно-структурний* – для встановлення особливостей реалізації на практиці спеціально-кримінологічних, а також індивідуальних запобіжних заходів (підрозділи 2.4, 3.2, 3.3); *соціологічні* (анкетування, інтерв'ювання, спостереження тощо) – для вивчення думок різних категорій респондентів з означеної тематики дослідження (вступ, всі розділи роботи), а також *статистичні* – для встановлення кількісно-якісних показників кримінальних правопорушень, які вчиняються персоналом колоній (підрозділ 2.2); *дедукції* – для з'ясування причини та умов, що сприяють вчиненню цих правопорушень (підрозділ 2.3).

Емпіричну базу дослідження становлять дані державної статистики: відомості Офісу Генерального прокурора України, архівні матеріали ДКВС України за 2017–2020 рр. про кількісно-якісні показники кримінальних правопорушень, вчинених персоналом колоній; результати анонімного опитування 568 засуджених до позбавлення волі та 568 осіб з числа персоналу колоній Волинської, Вінницької, Львівської, Київської, Запорізької, Харківської областей, а також результати вивчення 63 архівних матеріалів корупційних порушень і 342 кримінальних проваджень, вчинених у 2017–2020 рр. персоналом колоній у сфері виконання покарань України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в комплексному вивченні сучасних проблем кримінологічного дослідження злочинів, що вчиняються персоналом колоній у сфері виконання покарань, та розробці на цій основі науково обґрунтованих концептуальних заходів, спрямованих на вдосконалення правового механізму й практики запобігання кримінальним правопорушенням з боку персоналу колоній. У роботі сформульовано низку доктринальних висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

вперше:

– розроблено комплекс науково обґрунтованих заходів, які стосуються підвищення рівня ефективності запобігання кримінальним правопорушенням з боку персоналу колоній у сучасних умовах, які у вигляді порівняльної таблиці спрямовані у відповідний Комітет Верховної Ради України (лист-впровадження Комітету Верховної Ради України з питань правової політики від 26.03.2020 № 1-26/17-2020/17350 (44120); лист від 17.03.2020 № 123-01-23);

– сформульовано авторське поняття «персонал колоній як об'єкт запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань», що дасть можливість на практиці змінити систему добору на службу (роботу) цих

осіб, а також якісно підвищити рівень ефективності кримінологічної профілактики із цих питань;

– визначено сучасні причини й умови, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень персоналом колоній, основу яких становлять правові прогалини й колізії в галузі кримінально-виконавчого законодавства України, а також розбіжності теоретичного та практичного характеру, що стосуються визначення змісту державної політики у сфері виконання покарань України (кримінально-виконавчої чи пенітенціарної) і практики її реалізації в контексті міжнародно-правових вимог;

– по-новому визначено роль і місце громадськості в запобіганні кримінальним правопорушенням, що вчиняються персоналом колоній, а саме: доведено необхідність оприлюднення на відповідних сайтах Міністерства юстиції України відкритих даних, що стосуються запобігання та протидії кримінальним правопорушенням з боку персоналу ДКВС України, що відповідає би міжнародним стандартам і чинним законодавчим актам у сфері регламентації діяльності правоохоронних органів;

удосконалено:

– зміст індивідуального запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються персоналом колоній, а саме: аргументовано необхідність добору на службу (роботу) у колонії осіб відповідно до стандартних вимог, які закріплені в нормах міжнародного права (зокрема в Європейських пенітенціарних правилах), а також згідно з тими критеріями, які затверджені на нормативно-правовому рівні для інших правоохоронних органів (СБУ, прокуратури, Національної поліції тощо);

– систему заходів спеціально-кримінологічного характеру, що застосовується при запобіганні кримінальним правопорушенням з боку персоналу колоній, зокрема науково обґрунтовано необхідність організації в цих КВУ заходів кримінологічної профілактики з урахуванням сучасних підходів щодо змісту ОРД та негласних слідчих (розшукових) заходів, а також сучасних змін і доповнень, внесених у кримінально-виконавче законодавство України;

– зміст загальносоціального запобігання кримінальним правопорушенням, які вчиняються персоналом колоній, шляхом обґрунтування необхідності прийняття Верховної Ради України спеціальної постанови, в якій би визначались концептуальні засади формування та реалізації сучасної кримінально-виконавчої діяльності;

набули подальшого розвитку:

– наукові пізнання щодо стану наукових досліджень, пов'язаних із визначенням змісту кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень, які вчиняються персоналом колоній, що дало можливість встановити особливості реалізації сучасної реформи у сфері виконання покарань;

– наукові підходи, відповідно до яких обґрунтовано необхідність упровадження у вітчизняне законодавство та практику тільки таких міжнародно-правових норм, які б відповідали Конституції України, а також кореспондували з наявними в Україні організаційно-управлінськими та іншими можливостями;

– вивчення кількісно-якісних показників кримінальних правопорушень, які були вчинені персоналом колоній у сфері виконання покарань, що дало можливість визначити тенденції розвитку цього суспільно небезпечного явища, а також причини й умови, які йому сприяють.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення дисертації використовують, зокрема:

– у законодавчій діяльності – з метою вдосконалення змісту запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються персоналом колоній (лист Комітету Верховної Ради України з питань правової політики від 26.03.2020 № 1-26/17-2020/17350 (44120); лист від 17.03.2020 № 123-01-23);

– у практичній діяльності – для підвищення ефективності діяльності, що стосується запобігання кримінальним правопорушенням, які вчиняються персоналом колоній (акт впровадження від 16.03.2020 № 977-20/12 Державної установи «Білоцерківська виправна колонія №35»);

– у навчальному процесі – для забезпечення викладання навчальних дисциплін з курсу «Державна безпека» (акт впровадження від 24.01.2021 Волинського національного університету імені Лесі Українки).

Особистий внесок здобувача. Викладені в дисертації положення, що становлять наукову новизну роботи, сформульовано автором особисто. Внесок здобувача в опублікованих у співавторстві наукових працях конкретизовано в списку публікацій. Положення й висновки співавторів у цій дисертації не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження оприлюднені на наукових і науково-практичних конференціях та круглих столах, основними з яких є такі: «Приклади правового врегулювання душпастирського служіння у пенітенціарній системі в країнах Європи» (м. Київ, 2018 р.); «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Хмельницький, 2019 р.); «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 2019 р.); «Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції» (м. Львів, 2019 р.); «Інтелектуальна власність і право на шляху до сталого розвитку України» (м. Київ, 2019 р.); «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 2019 р.); «Актуальні проблеми забезпечення захисту прав та свобод людини в умовах інтеграції України в європейський простір» (м. Львів, 2019 р.); «Сучасні кримінологічні дослідження: методи, напрями, перспективи» (м. Київ, 2019 р.); «Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції» (м. Львів, 2020 р.); «Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2020» (м. Чернігів, 2020 р.); «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 2020 р.); «Гуманітарна наука XXI століття: сучасні виклики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук» (м. Чернігів, 2020 р.); «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Хмельницький, 2021 р.); «Прикладна економіка: від теорії до практики» (м. Луцьк, 2021 р.).

Публікації. Основні положення дисертації відображено в 20 публікаціях, з яких: 6 – статті в наукових фахових виданнях України, 1 – стаття в зарубіжному періодичному науковому виданні (Республіка Польща), 14 – матеріали конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (226 найменувань на 28 сторінках) та 12 додатків. Повний обсяг дисертації становить 292 сторінки, з них основний текст – 191 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації; вказано її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; надано відомості щодо апробації, публікацій, структури й обсягу.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження персоналу колоній як об'єкта запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань» містить три підрозділи.

У підрозділі 1.1 *«Сучасний стан наукових розробок та методологія дослідження проблем, що стосуються запобігання кримінальним правопорушенням з боку персоналу колоній у сфері виконання покарань»* здійснено класифікацію періодів наукового супроводу реформ у зазначеній галузі, які стосувались проблем запобіжної діяльності, а саме:

1) 1991–1999 рр. – науковий супровід тих реформ, які проводило в цій сфері МВС України;

2) 1999–2010 рр. – державну політику у сфері виконання покарань реалізував ДДУПВП;

3) з грудня 2010 р. після покладення координуючих функцій на Міністра юстиції України до травня 2016 р. – ліквідації територіальних органів управління ДПтСУ та повного підпорядкування цієї системи Міністерству юстиції України;

4) 2016–2020 рр. – реалізація нової Концепції, спрямованої на створення пенітенціарної системи України.

На необхідність активізації наукових розробок з означеної проблематики вказали в ході дослідження персонал колоній (53% респондентів) та засуджені (17%).

У підрозділі 1.2 *«Поняття персоналу колоній як об'єкта запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань»* аргументовано теоретичне та практичне значення його формулювання для вдосконалення кримінально-виконавчої доктрини та правозастосовної практики (на актуальність цього питання вказали 60% респондентів з числа персоналу колоній та 15% засуджених). Сформульовано авторське визначення поняття «персонал колоній як об'єкт запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання

покарань», під яким запропоновано розуміти фізичних осіб, що мають правовий статус персоналу ДКВС України та проходять службу чи працюють у колоніях або в інших кримінально-виконавчих установах закритого типу, які своєю протиправною поведінкою та її вираженням через особистісні негативні звички, традиції, стереотипи тощо в повсякденній життєдіяльності, що пов'язані із сферою виконання покарань, доводять необхідність здійснення щодо них відповідних запобіжних заходів, передбачених узаконі.

У підрозділі 1.3 «Роль міжнародно-правових актів та позитивної зарубіжної практики в правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням з боку персоналу колоній в Україні» здійснено класифікацію міжнародно-правових актів (в основу покладено критерій обов'язковості для виконання), що стосуються змісту кримінально-виконавчої діяльності: а) джерела загальноправового характеру (зокрема, Загальна декларація прав людини), у яких визначено норми – принципи з означеної проблематики; б) міжгалузеві джерела (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод), у яких закріплені правові механізми охорони цього об'єкта в різних галузях права; в) галузеві акти (Конвенція проти катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання), що безпосередньо стосуються цієї проблематики. Про необхідність активізації вивчення цих джерел та зарубіжного досвіду повідомили 7% респондентів з числа персоналу колоній та 73% засуджених.

Розділ 2 «Кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень, що вчиняються персоналом колоній у сфері виконання покарань України» містить чотири підрозділи.

У підрозділі 2.1 «Поняття кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень, що вчиняються персоналом колоній у сфері виконання покарань» сформульовано зазначене авторське поняття, а саме: це отримані в належному порядку офіційні статистичні дані та інші емпіричні відомості про цей вид кримінальних правопорушень, що дають змогу їх згрупувати за певними виведеними в науці та закріпленими в законі критеріями й оцінити їх з погляду кримінологічної значущості, з урахуванням стану, рівня структури, динаміки, географії вчинення, ціни та інших показників правопорушень, а також особливостей процесу виконання-відбування покарання у виді позбавлення волі. При цьому практичне значення цього поняття полягає в тому, що за таким алгоритмом можна оцінювати зміст кримінальних правопорушень, що мають місце в цій галузі суспільних відносин, а теоретичне – у розширенні межі знань щодо змісту кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень, а також у створенні відповідного методологічного підґрунтя для проведення подальших наукових пошуків з окресленої проблематики, враховуючи дискусійність її розробки в науці.

У підрозділі 2.2 «Кількісно-якісні показники кримінальних правопорушень, які вчиняються у сфері виконання покарань України персоналом колоній» досліджено відповідні показники за 2017–2020 рр. Встановлено, що в цей час у колоніях мало місце 342 кримінальні та 63 корупційні діяння. При цьому

найвищий рівень кримінальної активності зареєстровано в колоніях Південного міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань Міністерства Юстиції України (82 випадки), а найнижчий – у Західному регіоні (39). У свою чергу, серед найбільш «корумпованих» колоній є ті, які підпорядковані Південному міжрегіональному управлінню. Жодного випадку корупції при цьому за вказаний період не було зареєстровано в Центральному регіоні. Щодо структури кримінальних правопорушень, то понад 40% із них припадає на ті, що пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, майже 25% – з корупційними злочинами; інші – стосуються перевищення влади або службових повноважень (7%); невиконання судового рішення (4%). Про об'єктивну потребу володіти зазначеною інформацією повідомили 8% респондентів з числа персоналу колоній та 65% засуджених.

У підрозділі 2.3 «Детермінанти вчинення кримінальних правопорушень персоналом колоній у сфері виконання покарань України» встановлено основні сучасні причини та умови, що сприяють цьому виду суспільно небезпечної діяльності. До причин зараховано такі: а) підвищений рівень віктимності, який зумовлений зосередженням у цих КВУ найбільш суспільно небезпечних засуджених до позбавлення волі; б) сформованість у деякої категорії осіб з числа персоналу колоній антисуспільної настанови на здійснення своєї життєдіяльності, а до умов – такі з них: 1) невідповідність задекларованих у Концепції реформування пенітенціарної системи України 2017 р. мети й завдань у цьому напрямі та реальних гарантій і ресурсів, які виділяються на вказані потреби державою; 2) невідповідність між затвердженими у вказаній Концепції основними завданнями реформи та реальними формами й засобами їх реалізації на практиці; 3) велика питома вага в штаті персоналу колоній осіб, які брали участь у війні на Сході України й пережили у зв'язку із цим її негативні наслідки у виді психологічних та інших стресів; 4) наявність значної кількості серед засуджених хронічних наркоманів, алкоголіків, психопатів, злісних порушників, які відповідно до своїх спотворених потреб провокують персонал до вчинення протиправних діянь; 5) інші умови (зокрема, відсутність належного громадського контролю за сферою виконання покарань).

У підрозділі 2.4 «Кримінологічна характеристика особи з числа персоналу колоній, яка вчиняє кримінальні правопорушення у сфері виконання покарань» встановлено структуру особистості зазначеного правопорушника, а саме це особи: а) старшого начальницького складу – 67 випадків, або 19% у їх загальній кількості; б) середнього начальницького складу – 53 випадки (16%); в) молодшого начальницького складу – 166 випадків (48%); г) вільнонайманого складу – 43 випадки (13%); г) державних службовців (4%). Крім цього, виявлено, що в розрахунку на 1 тис. осіб найбільший рівень кримінальної активності є в персоналу з числа старшого та середнього начальницького складу, а в розрахунку на 1 тис. осіб найбільшу корупційну активність виявляють представники середнього начальницького складу. Крім цього, встановлено інші кримінологічно значущі ознаки суб'єктів кримінальних правопорушень, а саме: це особи, які в основному є одруженими, мають загальну повну середню освіту, вік 20–35 років, низький рівень правової свідомості та культури, недостатній

професійний стаж та загальний соціальний розвиток, а також досить обмежений життєвий досвід.

Розділ 3 «Основні напрями вдосконалення діяльності із запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються персоналом колоній» містить три підрозділи.

У підрозділі 3.1 *«Головні форми та засоби підвищення ефективності загальносоціального запобігання вчиненню кримінальних правопорушень персоналом колоній»* визначено головні форми цієї діяльності: 1) видозміна законодавчих підходів – у вигляді спеціальних постанов, що стосуються сфери виконання покарань; 2) підвищення рівня нормативно-правової та організаційно-координаційної діяльності Кабінету Міністрів України; 3) удосконалення статутної діяльності центральних органів державної виконавчої влади з питань налагодження належної та ефективної взаємодії з ДКВС України; 4) покращення господарської діяльності юридичних осіб усіх форм власності, спрямованої на покращення фінансового стану колоній; 5) поліпшення діяльності органів місцевого самоврядування та територіальних громад з питань соціального захисту персоналу колоній; 6) створення належних правових умов для громадського контролю у сфері виконання покарань; 7) якісна видозміна та вдосконалення діяльності інших осіб, включаючи близьких родичів засуджених і юридичних осіб, з метою нейтралізації детермінант, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень персоналом колоній.

У підрозділі 3.2 *«Сучасний стан спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням з боку персоналу колоній та шляхи вдосконалення цієї діяльності»* встановлено такі особливості впливу на цю діяльність: а) невизначеність на доктринальному рівні змісту та суб'єктів цього виду суспільної профілактики; б) розширення кола суб'єктів цієї діяльності, до переліку яких включено ті з них, які за основним функціональним призначенням, завданням і обов'язками не можуть відповідати за її результати та ефективність (зокрема, громадські об'єднання); в) колізійність і суперечливий характер змісту нормативно-правових актів, що стосуються цього виду запобігання (між нормами КПК, КВК та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»); г) низька ефективність запобіжної діяльності відповідних оперативних підрозділів ДКВС і колоній; ґ) невисокий рівень взаємодії оперативних підрозділів колоній з такими самими підрозділами інших правоохоронних органів; д) недостатні зусилля прокуратури щодо вирішення своїх обов'язків з питань координації діяльності правоохоронних органів у запобіганні кримінальним правопорушенням.

У підрозділі 3.3 *«Індивідуальне запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються персоналом колоній: проблеми та шляхи їх вирішення»* встановлено сучасні проблеми із цих питань, а саме: 1) у сучасних умовах пріоритетним напрямом вирішення завдань оперативно-розшукового законодавства України суб'єкти індивідуального запобігання (як правило, відповідні оперативні підрозділи) обрали реагування на факт вчинення кримінальних правопорушень (на стадії готування чи замаху на їх вчинення (ст. 14–15 КК)), тобто протидію суспільно небезпечним діям, ігноруючи при цьому можливість ранньої профілактики та

індивідуального запобігання; 2) в арсеналі заходів (напрямів) індивідуального запобігання вчиненню кримінальних правопорушень з боку персоналу колоній перевагу мають не профілактичні бесіди й надання різноманітної допомоги для потенційних правопорушників, а примус, що посилює дію детермінант вчинення цими суб'єктами суспільнонебезпечних діянь; 3) безсистемним є й підхід до проведення реформи в сфері виконання покарань України, який негативно позначився на змісті індивідуальної запобіжної діяльності, а тому актуальним і необхідним напрямом у цьому аспекті має стати більш активне залучення до соціальної профілактики потенційних можливостей загальносоціального та соціально-кримінологічного запобігання суспільно небезпечним діянням.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, пов'язаного з визначенням змісту кримінологічної характеристики злочинів, що вчиняються персоналом колоній у сфері виконання покарань України. Одержані результати дали змогу сформулювати низку висновків і пропозицій, які мають теоретичне та практичне значення, зокрема:

1. Визначено сучасний стан наукових розробок і методології дослідження проблем, що стосуються запобігання кримінальним правопорушенням з боку персоналу колоній у сфері виконання покарань. Проведений аналіз дав змогу констатувати, що в усіх виокремлених періодах (1991–1999 рр.; 1999–2010 рр.; 2010–2016 рр.; 2016–2020 рр.) фахівці активно та продуктивно вивчали окреслену проблематику, при цьому навіть в умовах їх часткового або повного відсторонення від наукового супроводу тих реформ, що здійснювались у зазначеній галузі суспільних відносин, з боку керівництва центральних органів виконавчої влади, які реалізували державну політику в цій сфері суспільних відносин (ч. 1 ст. 11 КВК). Водночас встановлено, що в 2017–2020 рр. виникли особливі умови для функціонування органів і установ виконання покарань України (створення платних камер у СІЗО; скорочення (консервації) кількості УВП та персоналу ДКВС України, у яких виконується покарання у виді позбавлення волі; катастрофічна зношеність інженерно-технічних, аудіо-, відеозасобів нагляду та спостереження тощо), які разом з іншими детермінантами сприяють вчиненню кримінальних правопорушень персоналом колоній.

2. З'ясовано зміст поняття «персонал колоній як об'єкт запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань» та здійснено аналіз його системотвірних ознак. Доведено, що це поняття має не лише теоретичне, а й практичне значення. Зокрема, теоретична цінність сформульованого поняття полягає в тому, що таким чином розширено межі знань про явища злочинності у сфері виконання покарань і створено своєрідну доктринальну модель запобігання кримінальним правопорушенням, яка може бути врахована при розробці відповідних державних програм, концепцій та стратегій тощо, спрямованих на вдосконалення правових та інших засад процесу виконання-відбування покарання у виді позбавлення волі. Виходячи із цього,

запропоновано ч. 3 ст. 16 проєкту Закону України «Про пенітенціарну систему» доповнити реченням такого змісту: «Порядок проходження служби в органах та установах пенітенціарної системи регулюється цим Законом, а також відповідним Положенням, затвердженим центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації».

3. Встановлено роль міжнародно-правових актів і позитивної зарубіжної практики у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням з боку персоналу колоній в Україні, яка виявляється в тому, що: а) таким чином підвищується рівень правової свідомості та правової культури цих осіб; б) ознайомлення з ним підвищує рівень ефективності діяльності відповідних навчальних установ і центрів для персоналу ДКВС України; в) використання в роботі цих суб'єктів кримінально-виконавчих правовідносин підвищує рівень безпеки та правопорядку в колоніях, а також «олюднює» (цивілізує) як зміст кримінально-виконавчої діяльності, так і безпосередніх стосунків персоналу і засуджених; г) упровадження позитивного зарубіжного досвіду у вітчизняне законодавство дає можливість використовувати цю практику як емпіричний матеріал при розробці проєктів відповідних нормативно-правових актів з питань кримінально-виконавчої діяльності, а також при проведенні наукових досліджень; г) такий підхід не потребує додаткових фінансових асигнувань з Державного бюджету України, що важливо з огляду на сучасні проблеми у сфері виконання покарань. Виходячи із цього, запропоновано ч. 1 ст. 127 КК доповнити словосполученням «а також вчинення інших умисних дій, зазначених у ст. 1 Конвенції проти катувань та інших жорстоких або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання» та викласти вказану норму КК у новій редакції. Крім цього, обґрунтовано необхідність доповнення ст. 25 КВК частиною третьою такого змісту: «Громадський контроль у вказаних у частині другій цієї статті кримінально-виконавчих установах можуть здійснювати й інші громадські об'єднання відповідно до визначених для них у законі повноважень та їх статутних завдань».

4. Сформульовано авторське поняття кримінологічної характеристики кримінальних та інших правопорушень, що вчиняються персоналом колоній у сфері виконання покарань. Зазначене поняття може слугувати своєрідною теоретичною оціночною моделлю (лекалом-калібром) для вимірювання основних показників злочинності у сфері виконання покарань України поряд з наявними практичними критеріями, закріпленими на нормативно-правовому рівні, а також для встановлення рівня ефективності кримінально-виконавчої діяльності в цілому.

5. Оцінювання кількісно-якісних показників кримінальних та інших правопорушень, які вчиняються у сфері виконання покарань України персоналом колоній, дало підстави зробити висновок про те, що у 2017–2020 рр. у колоніях розвивались негативні тенденції, характерні для попереднього періоду (2010–2016 рр.), коли органи та установи виконання покарань були підпорядковані Міністерству юстиції України, яке через відсутність відповідного практичного досвіду з питань виконання-відбування покарань, а також повноважень щодо

проведення ОРД та інших елементів правоохоронної діяльності об'єктивно не спроможнеефективно запобігати випадкам протиправної діяльності з боку персоналу колоній. Крім цього, однією з негативних тенденцій, що сформувалась у 2017–2020 рр., є неналежна трансформація кримінально-виконавчої політики в пенітенціарну, що, у свою чергу, зумовлює необхідність по-новому та більш комплексно й системно підійти до вирішення існуючих у зв'язку із цим проблем у зазначеній сфері суспільних відносин.

6. Встановлено детермінанти, що сприяли вчиненню кримінальних правопорушень персоналом колоній у сфері виконання покарань України у 2017–2020 рр., на підставі аналізу яких зроблено висновок, що для нейтралізації, ліквідації, усунення причин та умов, які породжують і сприяють цьому виду суспільно небезпечної діяльності, необхідно застосовувати лише системний підхід із залученням соціально-правових і функціональних можливостей усіх, без винятку, суб'єктів загальносоціального, спеціально-кримінологічного та індивідуального напрямів запобігання зазначеному виду злочинності в Україні, враховуючи при цьому як особливості кримінально-виконавчих правовідносин, так і стан суспільної оцінки та громадського контролю за сферою виконання покарань, які сформувалися впродовж усього періоду незалежності України та продовжують існувати сьогодні, виступаючи при цьому окремою специфічною детермінантою суспільно небезпечних діянь у цій галузі суспільної державної діяльності.

7. Здійснено кримінологічну характеристику особистості з числа персоналу колоній, яка вчиняє кримінальні та корупційні правопорушення у сфері виконання покарань України, на підставі якої зроблено висновок про те, що це особи, які переважно є одруженими, мають загальну повну середню освіту, вік 20–35 років, низький рівень правової свідомості та культури, недостатній професійний стаж і загальний розвиток, а також досить обмежений життєвий досвід. У свою чергу, у розрахунку на 1 тис. осіб, у досліджуваній період у цій роботі (2017–2020 рр.), як і в попередні роки (1991–2016 рр.), найбільш кримінально активними та корупційно вразливими є особи з числа старшого та середнього начальницького складу, що є реальною загрозою як для процесу виконання-відбування покарання у виді позбавлення волі, так і в цілому для сфери виконання покарань України, підриваючи та знижуючи при цьому і так невисокий рівень авторитету цих суб'єктів кримінально-виконавчої діяльності в суспільстві, що, у свою чергу, не дає змоги громадам більш активно та ефективно брати участь у цьому процесі, у тому числі шляхом надання ними значних потенційних людських, фінансових, природних та інших ресурсів.

8. Визначено головні форми й засоби підвищення ефективності загальносоціального запобігання протиправній поведінці персоналу колоній у сфері виконання покарань України. Для їх удосконалення запропоновано: а) прийняти Національну програму трансформації кримінально-виконавчої в пенітенціарну систему України, шляхом затвердження її спеціальною постановою Верховної Ради України; б) доповнити ч. 1 ст. 93 КВК реченням такого змісту: «Органи місцевого самоврядування та територіальні громади

мають у законний спосіб сприяти адміністрації колоній у реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства України»; в) замінити в ч. 1 ст. 5 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» слово «взаємодіє» словосполученням «зобов'язана взаємодіяти» та доповнити словосполученням «а також із територіальними громадами» та викласти її в новій редакції: «Державна кримінально-виконавча служба України зобов'язана взаємодіяти з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, а також з територіальними громадами, установами та організаціями відповідно до законодавства»; г) замінити у ст. 20 цього ж Закону слово «сприяють» на словосполучення «зобов'язані сприяти», а також доповнитисловосполученням «та територіальні громади» й викласти цю правову норму в новій редакції: «Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та територіальні громади, їх службові й посадові особи та об'єднання громадян у межах своїх повноважень зобов'язані сприяти Державній кримінально-виконавчій службі України у виконанні її завдань».

9. Сучасний стан спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням з боку персоналу колоній не повною мірою співвідноситься з реальними практичними проблемами, а запобіжна діяльність є малоефективною через незадовільну взаємодію суб'єктів цієї форми суспільного контролю та соціальної профілактики між собою (в основному визначених у законі оперативних підрозділів правоохоронних органів) та низький рівень координації зазначеної діяльності з боку органів прокуратури. Доведено, що на сучасний стан спеціально-кримінологічного запобігання у сфері виконання покарань негативно впливають саме ці обставини. Також констатовано, що без активізації в цьому напрямі суб'єктів загальносоціального запобігання кримінальним правопорушенням, тобто без системного підходу до вирішення проблем кримінально-виконавчої діяльності, об'єктивно неможливо підвищити рівень зазначеного виду запобігання щодо персоналуколоній.

10. Визначено сучасний зміст індивідуального запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються персоналом колоній, для якого характерна низка суттєвих проблем, які вкрай негативно впливають на ефективність процесу виконання-відбування покарань у виді позбавлення волі та запобіжної діяльності у сфері виконання покарань зокрема. Констатовано також, що лише системний і комплексний підхід, який включає заходи загальносоціального та спеціально-кримінологічного запобігання, дасть змогу вивести на новий якісний рівень ефективність індивідуальної запобіжної діяльності, що здійснюється щодо зазначених вище суб'єктів протиправної поведінки. Крім цього, доведено, що нині відповідним суб'єктам кримінологічної профілактики (насамперед ідеться про оперативні підрозділи правоохоронних органів) у сфері виконання покарань потрібно відійти від практики «протидії» кримінальним правопорушенням до діяльності щодо запобігання цим суспільно небезпечним явищам та пріоритетною в ній визнати раннюпрофілактику.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що висвітлюють основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Попельнюк Т. В., Колб О. Г. Про деякі змістовні елементи поняття кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері виконання покарань України. *Право і суспільство*. 2018. № 6. Ч. 2. С. 156–162. (Особистий внесок: з'ясовано окремі змістовні елементи поняття кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень).

2. Попельнюк Т. В. Про деякі ознаки кримінологічної характеристики осіб з числа персоналу ДКВС України, які вчиняють злочини. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2018. № 3 (5). С. 180–187.

3. Попельнюк Т. В. Про кримінологічну характеристику злочинів, що вчиняються у сфері виконання покарань України. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 2 (8). С. 159–167.

4. Попельнюк Т. В. Про діалектичний взаємозв'язок і взаємообумовленість структурних елементів кримінологічної характеристики злочинів, що вчиняються у сфері виконання покарань України. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 3 (13). С. 137–144.

5. Попельнюк Т. Відомості про стан та ефективність діяльності із запобігання злочинам як системний елемент кримінологічної характеристики. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 213–217.

Стаття в зарубіжному періодичному науковому виданні

6. Popelnyuk T. Background phenomenon in the content of criminological characteristics of penitention crimes. *Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal*. 2020.

№02(26). URL: https://sp-sciences.io.ua/s2743978/popelnyuk_taras_2020.background_phenomena_in_the_content_of_criminological_characteristics_of_penitention_crimes.social_and_human_sciences._polish-ukrainian_scientific_journal_02_26 (accessed 25 August 2020).

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів дисертації

Матеріали конференцій

7. Попельнюк Т. В., Колб І. О. Щодо деяких історичних періодів взаємодії релігійних організацій та органів і установ виконання покарань України. *Приклади правового врегулювання душпастирського служіння у пенітенціарній системі в країнах Європи*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 3 грудня 2018 р.). Київ: ФОП Кандиба Т. П., 2018. С. 62–64. (Особистий внесок: встановлено певні історичні періоди взаємодії релігійних організацій та органів і установ виконання покарань України).

8. Попельнюк Т. В., Ткачук В. Є. Про деякі проблеми діяльності воєнізованих формувань у сфері виконання покарань. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності*: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 1 березня 2019 р.). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2019. С. 351–353. (Особистий внесок:

з'ясовано деякі проблеми діяльності воєнізованих формувань у сфері виконання покарань).

9. Попельнюк Т. В., Колб О. Г. Зміст кримінологічної характеристики правопорушень, що вчиняються у сфері виконання покарань в Україні. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали Міжвуз. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 22 березня 2019 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 26–28. (Особистий внесок: з'ясовано зміст кримінологічної характеристики правопорушень у сфері виконання покарань).

10. Попельнюк Т. Про деякі кримінологічні ознаки особи, яка вчиняє злочини у сфері виконання покарань України. *Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції* : матеріали Всеукр. конф. (м. Львів, 29 березня 2019 р.). Львів : СПОЛОМ, 2019. С.330–332.

11. Попельнюк Т. В., Коваленко В. В. Про роль міжнародно-правових актів у запобіганні злочинам, що вчиняються персоналом установ виконання покарань. *Інтелектуальна власність і право на шляху до сталого розвитку України* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 квітня 2019 р.). Київ : ФОП Кандиба Т. П., 2019. С. 342–344. (Особистий внесок: визначено роль міжнародно-правових актів у запобіганні злочинам, що вчиняються персоналом ДКВС).

12. Попельнюк Т. Про деякі змістовні аспекти поняття «кримінологічна характеристика злочинів. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави* : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 30 травня 2019 р.). Львів, 2019. С.147–148.

13. Попельнюк Т. Кримінологічна характеристика особи з числа персоналу колоній, яка вчиняє злочини у сфері виконання покарань. *Актуальні проблеми забезпечення захисту прав та свобод людини в умовах інтеграції України в європейський простір* : матеріали міжнар. конф. (м. Львів, 25 жовтня 2019 р.). Львів : СПОЛОМ, 2019. С.285–288.

14. Попельнюк Т. В., Ткачук В. Є. Зміст кримінологічної характеристики злочинів, що вчиняються персоналом колоній. *Сучасні кримінологічні дослідження: методи, напрями, перспективи* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 14 листопада 2019 р.). Київ : ДНДІ МВС України, 2019. С. 97–99. (Особистий внесок: визначено поняття та ознаки кримінологічної характеристики злісної непокори).

15. Попельнюк Т., Колб О., Затко Й. Про соціально-правову природу заходів вгамування, що застосовуються до засуджених, позбавлених волі. *Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції* : матеріали Всеукр. конф. (м. Львів, 27 березня 2020 р.). Львів : Ін-т права, психології та інноваційної освіти Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2020. С. 185–188. (Особистий внесок: з'ясовано соціально-правову природу заходів вгамування, що застосовуються до засуджених, позбавлених волі).

16. Попельнюк Т. В., Колб С. О. Про деякі практичні аспекти кримінологічної характеристики злочинів, що вчиняються у сфері виконання покарань України. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2020* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 23–24 квітня 2020 р.). Чернігів : Ак-я ДПтС, 2020. С. 98–100. (Внесок здобувача: визначено практичні аспекти кримінологічної характеристики злочинів, що вчиняються у сфері виконання покарань).

17. Попельнюк Т., Журавська З. Кримінологічна характеристика злочинів, що вчиняються у місцях позбавлення волі України. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави* : зб. тез ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 30 травня 2020 р.). Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2020. С. 133–135. (Внесок здобувача: висвітлено кримінологічну характеристику злочинів у місцях позбавлення волі).

18. Попельнюк Т. В., Топчій В. В. Щодо змісту діяльності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України з питань забезпечення національної безпеки. *Гуманітарна наука XXI століття: сучасні виклики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук* : матеріали Заочної міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 06 листопада 2020 р.). Чернігів : Академія ДПтС, 2020. С. 296–298. (Внесок здобувача: з'ясовано зміст діяльності персоналу ДКВС у контексті національної безпеки).

19. Попельнюк Т., Майко Т. Підвищення ефективності запобігання кримінальним правопорушенням – одна з умов забезпечення національної безпеки у сфері виконання покарань. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності* : матеріали ІV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 26 лютого 2021 р.). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2021. С. 164–166. (Внесок здобувача: встановлено, що одна з умов забезпечення національної безпеки у сфері виконання покарань – це ефективність запобігання кримінальним правопорушенням).

20. Попельнюк Т. В. Про деякі детермінанти, що сприяють вчиненню злочинів персоналом виправних колоній України. *Прикладна економіка: від теорії до практики* : матеріали ІІ Наук.-практ. інтернет-конф. (м. Луцьк, 01 березня 2021 р.). Луцьк : Волинський ін-т ім. В. Липинського ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2021. С. 102–105.

АНОТАЦІЯ

Попельнюк Т. В. Кримінологічна характеристика злочинів, що вчиняються персоналом колоній у сфері виконання покарань. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2021.

У роботі сформульовано низку доктринальних положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення. Зокрема,

вперше розроблено комплекс науково обґрунтованих заходів, які стосуються підвищення рівня ефективності запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються персоналом колоній у сфері виконання покарань, які у виді порівняльної таблиці та пояснювальної записки спрямовані в Комітет Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності для використання в роботі при доопрацюванні проєктів законів, які регулюють порядок і умови виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі. Здійснено також усебічний науковий аналіз кількісно-якісних показників кримінальних правопорушень, які були вчинені персоналом колоній у сфері виконання покарань України, що дало можливість визначити тенденції розвитку цього суспільно небезпечного явища, а також причини й умови, які йому сприяють. Крім цього, визначено сучасні (2017–2020 рр.) причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень персоналом колоній у сфері виконання покарань, основу яких становлять правові прогалини й колізії в галузі кримінально-виконавчого законодавства України, а також розбіжності теоретичного та практичного характеру, що стосуються визначення змісту державної політики у сфері виконання покарань України (кримінально-виконавчої чи пенітенціарної) і практики її реалізації в контексті вимог міжнародного права; сформульовано авторське поняття «персонал колоній як об'єкт запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань», що дасть можливість на практиці змінити систему добору на службу (роботу) цих осіб, а також якісно підвищити рівень ефективності оперативно-розшукового контролю та кримінологічної профілактики недопущення вчинення ними різноманітних правопорушень і злочинів у цій галузі суспільних відносин.

Ключові слова: персонал органів та установ виконання покарань, колонія, кримінально-виконавча установа закритого типу, запобігання, кримінальне правопорушення, корупційне діяння, віктимність, детермінанти.

АННОТАЦІЯ

Попельнюк Т. В. Криминологическая характеристика преступлений, совершаемых персоналом колоний в сфере исполнения наказаний. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Классический приватный университет, Запорожье, 2021.

В работе сформулирован ряд доктринальных положений, выводов и рекомендаций, имеющих важное теоретическое и практическое значение. В частности, впервые разработан комплекс научно обоснованных мероприятий, касающихся повышения уровня эффективности предотвращения уголовных правонарушений, совершаемых персоналом колоний в сфере исполнения наказаний, в виде сравнительной таблицы и пояснительной записки направлены в Комитет Верховной Рады Украины по вопросам правоохранительной деятельности для использования в работе при доработке проектов законов,

регулирующих порядок и условия исполнения и отбывания наказания в виде лишения свободы.

Осуществлен также всесторонний научный анализ количественно-качественных показателей уголовных правонарушений, совершенных персоналом колоний в сфере исполнения наказаний Украины, что дало возможность определить тенденции развития данного общественно опасного явления, а также причины и условия, которые ему способствуют. Кроме этого, определены современные (2017–2020 гг.) причины и условия, способствующие совершению уголовных преступлений персоналом колоний в сфере исполнения наказаний, основу которых составляют правовые пробелы и коллизии в области уголовно-исполнительного законодательства Украины, а также разногласия теоретического и практического характера, касающиеся определения содержания государственной политики в сфере исполнения наказаний Украины (уголовно-исполнительной или пенитенциарной) и практики ее реализации в контексте требований международного права; сформулировано авторское понятие «персонал колоний как объект предотвращения уголовных правонарушений в сфере исполнения наказаний», что позволит на практике изменить систему отбора на службу (работу) этих лиц, а также качественно повысить уровень эффективности оперативно-розыскного контроля и криминологической профилактики недопущения совершения ими различных правонарушений и преступлений в данной области общественных отношений.

Также осуществлена классификация периодов научного сопровождения реформ в сфере исполнения наказаний Украины на основании соответствующих нормативно-правовых подходов, которые касались проблем предупреждения преступлений и других правонарушений, совершаемых персоналом колоний. При этом критерием разделения временных промежутков на те или иные периоды была выбрана структурно-функциональная и статусная принадлежность системы исполнения наказаний к тому или другому центральному органу исполнительной власти, который реализовал государственную политику в сфере исполнения наказаний, и таким образом влиял на сущность, содержание и предметность научных исследований по вопросам уголовно-исполнительной и предупредительной деятельности.

Усовершенствована система мероприятий специального криминологического характера, которая применяется при предотвращении уголовных правонарушений со стороны персонала колоний в сфере исполнения наказаний, в частности научно обоснована необходимость организации в этих уголовно-исполнительных учреждениях закрытого типа мероприятий оперативно-розыскной и криминологической профилактики с учетом современных подходов к содержанию оперативно-розыскной деятельности и негласных следственных (розыскных) мероприятий, а также современных изменений и дополнений, внесенных в уголовно-исполнительное законодательство Украины.

Ключевые слова: персонал органов и учреждений исполнения наказаний, колония, уголовно-исполнительное учреждение закрытого типа, предупреждение, уголовно-преступление, коррупционное деяние, виктимность, детерминанты.

SUMMARY

Popelniuk

T.

V.

Criminological characteristics of crimes committed by the personnel of colonies in the field of execution of punishments. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of legal sciences on a specialty 12.00.08 – criminal law and criminology; criminal executive law. – Classical Private University, Zaporozhye, 2021.

The paper formulates a number of doctrinal provisions, conclusions and recommendations that have important theoretical and practical significance. In particular, for the first time: a set of scientifically substantiated measures has been developed to increase the level of effectiveness of crime prevention committed by colony staff in the field of execution of sentences, which are sent to the Verkhovna Rada Committee on Law Enforcement in Ukraine. when finalizing draft laws governing the procedure and conditions of execution and serving a sentence of imprisonment. In addition, modern (2017–2020) causes and conditions that contribute to the commission of criminal offenses by the staff of the colonies in the field of execution of sentences, based on legal gaps and conflicts in the field of criminal executive legislation of Ukraine, as well as differences in theoretical and of a practical nature concerning the determination of the content of the state policy in the field of execution of punishments of Ukraine (criminal-executive or penitentiary) and the practice of its implementation in the context of the requirements of international law.

Keywords: staff of penitentiary bodies and institutions; colony; closed penitentiary institution; prevention; criminal offense; corruption; victimhood; determinants.

ПОПЕЛЬНЮК ТАРАС ВІКТОРОВИЧ

**КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ,
ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ПЕРСОНАЛОМ КОЛОНІЙ
У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук

Підписано до друку 20.08.2021

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Гарнітура
Times Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Наклад 150 пр. Зам. № 15-
2021/22АБ

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008